

Vandkrigen. Californien er på fjerde år ramt af tørke. De seneste måneder har været de varmeste, der nogensinde er målt. Imens tømmer bønderne undergrunden for vand i så høj grad, at Central Valley synker. Reportage fra en tørstende stat.

Brændte mandler

AF KLAUS WIVEL

HILMAR, CALIFORNIEN – Går man til ondets rod, står Glenn Anderson med den i hånden en tidlig marts morgen i Hilmar. Eller ondets frø, nok snarere. Den ældre og venlige økologiske bonde med de svenske aner er iført bøllehæt og solbriller. Det er let overskyet i denne lille landbrugsby i Central Valley, Californien; duggen sidder stadig i græsset, og solen har endnu ikke fået opvarmet dalen.

Han har plukket frøet af et af sine mange mandeltræer for at flække den, så han kan vise mig den indre, svagt gule kerne. Den endnu umodne mandel er omgivet af en oval, grøn og saftig skal. Til sommer vil mandlerne blive rystet af træerne, tørre på jorden en uges tid, før de samles op, pakkes i trækasser og skibes af sted. Californiske mandler sælges i stor stil i disse år. 99 procent af alle mandler gror i denne dal. Den idé har bredt sig, at de er gode for hjernen.

På ti år er indtægterne for mandler mere end syvdoblet. I 2012 anslag det amerikanske landbrugsministerium, at de indbragte mere end 4,5 milliarder dollars – 30 milliarder kroner. Millioner af træer er blevet planter det seneste årti. Californiens nye guld, kaldes de små, velsmagende frø. Men det er guld, der kun kan udvindes gennem floder af væde. Hver eneste mandel kræver fire liter vand for at modnes.

Der er tørke i Californien for fjerde år i træk. Siden oktober har det været de varmeste måneder i 120 år. Aldrig har en marts måned i Los Angeles haft så mange dage med temperaturer over 30 grader som denne. Det forventes, at varmen vil fortsætte de næste måneder, og at regnen udebliver. Normalt kommer en tredjedel af Californiens vandforsyning fra den sne, der langsomt smelter på de omkringliggende bjerge og siver ned i dalene. I år er sneen så sparsom, at den kun bidrager med 12 procent af årets forsyning; det laveste, der nogensinde er målt.

Tørken har genåbnet en gammel strid mellem bønderne på den ene side og byboere og miljøforkæmpere på den anden. Estimerer siger, at mandler sluger ti procent af Californiens vandforsyning, men i en af historiens mest tørre perioder plantes der flere og flere vandkrævende afgrøder. Mange klager over, at mandlerne ikke engang ender i amerikanske maver. Kina og Spanien aftager omkring 70 procent.

Men fraset mandlerne er Central Valley USAs fødekammer. Halvdelen af landets frugter, grøntsager og nødder vokser her, ligesom USAs største mælkeproducent holder til her. Bliver det umuligt at få føden til at gro i Californien, vil hele USA mærke det. »Vi kan ikke spise uden Californien,« som nettidsskriftet Slate skrev sidste år.

Amerikanere har altid haft et særligt forhold til deres bønder. »De, som arbejder med jorden, er Guds udvalgte folk,« skrev Thomas Jefferson, USAs åndelige grundlægger. Intet er mere self-made end en bonde, og intet kan gøre traditionsbundne amerikanere mere trodsige end miljøforkæmpere og byboere, der påstår, at ressourcerne ikke er endeløse.

Tørkens Ground Zero

En formiddag, to dage før jeg står med Glenn Andersons flækkede mandler i hånden, kører jeg op lidt nord for Los Angeles i det kuperede område ved Pasadena.

Los Angeles er et endeløst landskab af etplanshuse spundet sammen af nervespændte træde af biler og veje. På den femsporede motorvej i den modsatte retning af min er trafikken gået uhjælpeligt i stå. Hvis biler kørte på vand, ville staten for længst være lige så indtørret som de rosiner, Californien også er kendt for.

Jeg kører mod NASAs Jet Propulsion Laboratory. Her søger man ikke alene efter vand på Mars, men også efter vand i Californien. Det sidste er snart lige så svært som det første. Ude foran NASA-bygningerne møder jeg klimatolog Bill Patzert; han bærer hawaii-skjorte og korte bukser og er omkring de 70.

»I virkeligheden har vi haft tørke siden 2000,« siger han, da vi har sat os på en bænk uden for Visitor Center. Den surfende klimatolog er solbrændt, energisk og i højt humør. Lidt længere oppe ad bakken kan man se de massive teleskoper. Der er grønt og frodigt; sommersonen har endnu ikke svedet bakkerne.

»Tørken har kørt i fireårs-cyklusser, men de seneste fire år har været usædvanligt hårde. Det er ikke blot i Californien, men på hele Vestkysten. Tørken går fra staten Washington til Californien og helt ind til Texas. Det er næsten det halve af kontinentet. Men Californien er værst ramt. Her har vi Ground Zero.«

Tørken har, fastslår klimatologen flere gange, ikke noget med den globale opvarmning at gøre. Den kommer af naturlige udsving i vandtemperaturen i Stillehavet, som kan blive ved i årtier. Det giver varme på Vestkysten og strenge vintre i østkystbyer som Boston, Chicago og New York. Men tørken kan give en fornemmelse af, hvad den globale opvarmning kommer til at betyde om føje år, forklarer han.

Tørken har også at gøre med den gyldne stats legendariske tilrækningskraft. I 1950 boede her ti millioner mennesker i hele Californien. Nu huser staten fire gange så mange. Derudover udgør Californien alene klodens ottendestørste økonomi.

Brødføder Kina

Dertil kommer Glenn Andersons mandler og alle de mange andre vandafhængige afgrøder: eksempelvis valnødder (18 liter vand per nød), broccoli (21 liter per hoved), pistacienødder (tre liter per nød), druer (en liter per drue) og salat (13 liter per hoved).

»...og RIS!« råber Patzert. »De gror ris i Sacramento – til Kina. Kineserne kan ikke brødføde sig selv mere. De er blevet for mange. Vi mader faktisk Kina.«

Han påpeger det urimelige i, at skønt landbruget tjener milliarder af dollars, står det kun for to procent af Californiens økonomi. Til gengæld bruger man 80 procent af statens vandforsyning. Så er der kun 10-15 procent tilbage til resten af Californiens økonomi.

»Dét er tørke,« fastslår klimatologen. Når bønderne får lov til det, skyldes det, at amerikanere i modsætning til eksempelvis europæere ejer den undergrund, de bor på. De har lov at trække så meget vand op fra deres egne jorder, som de har lyst til.

»Californiens vandforsyning er baseret på love, der blev lavet i det 19. århundrede: 'Jeg kom her først. Det er mit vand'. Systemet er arkaisk,« mener Patzert.

Her hjælper kun bønner – skilt foran mandel-farm i Californien. Mandeldyrkningen sluger ti procent af statens vandforsyning. Ikke populært under den værste tørke i mands minde.

FOTO: JUSTIN SULLIVAN/GETTY IMAGES/AFP

»Ingen europæiske lande driver deres vandforsyning på den måde. Se på Israel og Australien; de har nationaliseret vandforsyningen. Den er på statens hænder, det er staten, der bestemmer, hvor meget landbruget får, og hvor meget byerne får.«

De bønder, hvis jorder befinder sig på statens største vandreserver i den vådeste del af staten, ligger i Nordcalifornien. Herfra siver vandet ned til befolkningstætte byer i det mere tørre Sydcalifornien.

»I Sacramento er der ingen vandmålere. Vi aner ikke engang, hvor meget de stjæler. I det sydlige Californien rationeres vi med forøgede priser, hvis vi overstiger et vist niveau. Vi skal betale mere. Så det er ikke så meget et problem med tørken; det er et problem med den måde, vandet administreres på.«

Der er enorme vandressourcer i Californien, forklarer han; store floder og store akvædukter fra deltaet ved San Francisco, der løber hele vejen til Sydcaliforniens 20 millioner mennesker.

»Nu er spørgsmålet: Hvem får vandet, når forsyningerne begynder at forsvinde: byerne eller landbruget?« spørger han. Svaret, mener han, ser vi nu.

Retten til undergrunden

Bønderne udnytter deres undergrundsret til det yderste. Da de også lider under, at smeltevandet fra bjergene ikke flyder nær så stærkt i disse år, er de begyndt at hente vand op fra haven; også fra de gamle grundvandsmagasiner fra gletsjernes tid, millioner af år gamle. I dag er der over 100.000 brønde; de fleste har ingen målere, så ingen aner, hvor meget vand der fjernes.

I de gode år, hvor smeltevandet flød fra bjergene, hentede bønderne en tredjedel af deres vand fra grundvandet. Nu er er det over halvdelen. Det kan koste over tre millioner kroner at konstruere de brønde.

»For tre år siden borede de 300 meter ned i jorden,« forklarer Patzert. »Nu er de næsten 500 meter nede. Spørgsmålet er, hvornår de når bunden? Hvad der så sker, er der ingen, der har noget svar på.«

Netop det er grunden til, at jeg netop er taget herop, til NASA. Med rumforskningsinstitutionens satellit har man kunnet måle, at Central Valley er begyndt at synke som følge af, at vandet forsvinder i magasinerne; som en luftmadras med hul i. Nogle steder synker jorden med 1,25 centimeter om måneden. Ingen ved, hvor meget vand der er tilbage.

»Vi bliver nødt til at gendesigne vores livsstil. Vi bliver nødt til at skære nogle af de meget vandforbrugende afgrøder væk, som mandlerne,« siger han.

Netop mens jeg taler med Patzert, mødes Los Angeles Department of Water and Power for at finde en løsning på krisen. Jeg hører bagefter i bilradioen, mens jeg kører gennem Old Pasadena, at departementet har besluttet, at byens borgere ikke må vande deres haver i 48 timer, efter at det har regnet, at hoteller skal opfordre gæsterne til ikke at få deres håndklæder vasket hver dag, og at restauranter kun skal servere gæsterne vand, hvis de udtrykkeligt beder om det.

Det sidste påbud spåede Bill Patzert ville komme: »Det er ligesom at behandle en terminal kræftpatient med et plaster,« lo han, inden jeg gik.

Morderisk vandpolitik

Derudover forbydes det fra april, at det sydlige Californiens store vandreservoir Diamond Valley Lake bruges til rekreative formål såsom at sejle og fiske i. Bag dette tilsyneladende milde forbud gemmer sig endnu en historie om vandsvindet, og tidligt næste morgen kører jeg ud fra Los Angeles to timer mod sydøst for at se på reservoiret, som blev færdigbygget i 2000.

Ved byen Hemet følger jeg den slangebugtende vej, som udgør de volde, der omkranser Diamond Valley Lake. Jeg fortsætter ned til en stor parkeringsplads, hvor lystfiskerne holder til med deres både. Et dække af flammeskyer præger himlen; bjerge anes i disen i horisonten.

Den store sø ligner et badekar lavet af cement, sten og tørre buske, hvor proppen er trukket. Den er kun halvt fuld. Når bådene ikke længere må bruge søen, skyldes det, at den brede rampe, som sænker sig for enden af parkeringspladsen, ikke er dyb nok til at kunne sætte bådene helt ud i vandet, nu da vandstanden er sunket.

Fra dette reservoir leveres vand til hele det sydlige Californien – bortset fra Los Angeles, der får sit eget vand, hentet fra Colorado-floden uden for staten.

Har man set den polske instruktør Roman Polanskis film *Chinatown* fra 1974 ved man, hvor morderisk vandpolitik kan udspille sig. De akvædukter, filmen handler om, førte i 1920'rne til voldelige opgør fra bønderne i bjergene øst for Los Angeles, da de så deres vand forsvinde. Men akvædukterne har også skabt det moderne Los Angeles' kolossale velstand og stjernestatus.

Vandkrigene, kaldte man dem. Kærligheden mellem by og land har aldrig været stor i denne stat.

Middelklassens stenørkener

Enkelte har taget konsekvensen af de tørre tider. På vej tilbage ringer jeg til Julian Fox, leder af Turf Terminators. Bill Patzert har anbefalet denne virksomhed, som tilbyder at udskifte haverne hos husejere i Los Angeles og omegn med »Californien-venlige landskaber, der bevarer vandet og reducerer det årlige vandforbrug og haveomkostninger«, som man praler med på hjemmesiden.

I Los Angeles udstedte man i 2009 et forbud mod at vande haver mere end tre dage om ugen. Da priserne på vand samtidig er steget betragteligt, hævder virksomheden at man kan spare helt op til 15.000 kroner om året på den udskiftning. »Vandhelte«, kalder Patzert dem.

Turf Terminators foretager havetransformationerne ganske gratis, fordi de får støtte fra Metropolitan Water District og Department of Water and Power. I stedet for græs får husejerne sten og ørkenplanter som lavendler, salvie eller almindelig røllike; landskaber, der passer til klimaet. Titusinder har henvendt sig, siger Julian Fox:

»Mange folk arver hjem med haver, de ikke aner, hvad de skal stille op med. I gennemsnit bruger folk, der har den slags hjem, 60 procent af deres vand på haverne. Husk på, at det sydlige Californien egentlig er en ørken.«

Central Valley

Næste dag kører jeg nordpå. Jeg vil se Central Valley; den vandopslugende, flade megamark, der ovenfra ser ud, som havde Gud plantet sin fod midt mellem bjergene. Jeg vil besøge de forhadte mandelbønder, som tvinger Los Angeles' bedre borgerskab til at forvandle deres haver til sten.

Jeg kører på Highway 5 over San Gabriel-bjergene nord for Los Angeles. Jeg kan se de store vandrør langs vejen. Intet sted i verden løftes vand over højere bjerge end her. 20 procent af alt energiforbruget i Californien bruges til transporten.

Da jeg kommer ned i dalen, ser jeg langs vejen plakater, som råber: »HJÆLP – Los vandkrisen!«. Andre protesterer over omkostningerne: »Høj pris på vand = høj pris på fødevarer«.

Det er muligt, at de rige i Los Angeles skal betale mere for at vande rosenbede og golfbaner, men for bønderne kan stigningerne blive katastrofale. Nogle klager over, at de skal betale mere end ti gange så meget for deres vand, end før tørken satte ind.

Først kører jeg op til endnu et stort reservoir midt i staten. San Luis hedder det, hvortil er tilknyttet et museum, Romero Visitor Center. Jeg vil tale med Jennifer Morgan, der bestyrer museet; rødhåret, ilter og mager. Det er en lang tur fra Los Angeles, så jeg ankommer først lige før lukketid, mens hun er i færd med at pille det amerikanske flag ned fra stangen foran huset.

San Luis blev færdigbygget i 1967, et prestigeprojekt, som præsident John F. Kennedy tog det første spadestik til og som forsyner hele Syden med vand. Den bruges også som el-producerende dæmning. Også her ses svindet: Den skulle være 79 procent fuld, men er kun 69 procent.

»Vi har middelhavsklima,« forklarer Jennifer Morgan fra sin stol i receptionen, mens hun skærer et æble ud.

»Dalen får mindre end 25 centimeter regnvand om året. Hvis ikke den blev kunstigt vandet, ville der ikke engang være nok vand til, at kaktusser kunne gro.«

Til gengæld er jorden, når den vandes, perfekt til at dyrke afgrøder i; floderne har revet meget af den gunstige jord fra bjergene ned i dalen. Men vandfrådsriet har taget overhånd, mener hun. Vi går vores undergang i møde på den måde.

For at illustrere sin pointe fører Jennifer Morgan mig hen til en af museets plancher, der viser, hvor meget vand der går til at lave én burger: 2.648 liter, alt iberegnet.

Da jeg næste morgen besøger Glenn Andersons mandelgård

i Hilmar og ser ham tage en bid af den umodne mandel, er det tydeligt, at også han og hans kolleger ser med gru på fremtiden. Mange bønder er flyttet og har ryddet deres marker, som nu ligger brak, får jeg at vide; en undersøgelse fra U.S. Drought Monitor viser, at tørken har kostet bønderne over ti milliarder kroner og over 17.000 jobs over hele landet.

Braklagte marker

Glenn spørger, hvordan man har tænkt sig, at bønder skal lave mad, hvis der ikke er vand. Han tager en spade og graver en håndfuld jord op, som han forsigtigt knuser i håndfladen. Den smuldrer let; et tegn på, at træerne er ved at få for lidt. Hans kommune har lukket af for halvdelen af det vand, han normalt får fra bjergene. Nevøen i en nabokommune, som jeg taler med atftenen inden, får slet intet.

Glenn bor selv på et stykke jord, hvor vandet ikke ligger langt nede, men han fortæller, at andre bønder låner vand fra dem, som borer de dybe brønde. Hans nabo har netop bekostet en brønd til 130.000 kroner. Men den økologiske farmer forklarer også, at det vand, der kommer op fra de dybe brønde, indeholder salt og mineraler, der ikke er gode for afgrøderne – et tegn på, at man er ved at nå bunden.

Han kører mig ud til sin ven, Tony T. Azevedo, der bor fem kilometer derfra. Denne bonde havde seks hundrede køer og overgik i 1995 til økologi. For nylig måtte han sælge dem alle til et gigant-landbrug i Idaho, da han ikke længere kunne dyrke de afgrøder, det kræver for at give køerne mad. Vandet er væk. 60 års landbrug slut.

Oveni er hans familie gået i opløsning, hvilket jeg hører mange fortællinger om, når det gælder disse familiedrevne gårde. Sønnen, der skulle have overtaget driften, taler ikke længere med sin far, skønt de bor lige ved siden af hinanden. Tony taler heller ikke med sin søn. Ikke kun den tørre jord slår revner.

»Der foregår en vandkrig,« siger Tony mut. Glenn og jeg sidder i bilen med nedrullet vindue på en jordvej; Tony sidder i en golfbil. Han bærer kasket og et stort fuldskæg. Mens han bøjer sig ind gennem ruden, spørger han, om man kan lovgive os ud af vandmangelen. Hans udtryk viser, at han godt ved, det aldrig kommer til at ske.

»På et tidspunkt vil det eneste, disse dybe brønde hiver op, være luft,« fortsætter han. »Når tiderne bliver trange, farer byboere og landmænd i totterne på hinanden. De, der overlever, vil være dem med de dybeste punge. Denne vandkrig er perfekt til at vise, hvad folk virkelig er lavet af.«

Selv er han i færd med at bygge en Western-by på sin gård til turister; komplet med saloons, Sheriff's office, diligencer, heste og ægte, gamle dampdrevne tog. Hvis ikke Hilmar, Californien, kan sende mad til Kina, må kineserne komme til Hilmar, Californien.

BITTE KAI RAND

L.699,-

KØBENHAVN · HELLERUP · ODENSE · ÅRHUS